

خیلی دور... خیلی نزدیک

شبکه‌های اجتماعی از تهدید تا فرصت

زینب گلزاری

آیا به واقع این گونه است؟

جایی خواندم «این شبکه‌های ویرانگر (شبکه‌های اجتماعی) با چراغ خاموش، جمعیت زیادی را به خود معتاد کرده‌اند و فرصت زندگی و دور هم بودن خانواده و بستگان، فرصت خلوت کردن با خود، فرصت فکر و اندیشه را از جمعیت میلیونی کشورمان گرفته‌اند!»

بدیهی است فعالیت‌های افراطی و کپی و پیست کردن مطالب از یک گروه و یک شبکه به گروه و شبکه‌های دیگر، کسی را عالم و عارف و متخصص و دانشمند نمی‌کند و البته بدیهی‌تر این است که عالم و دانشمندی که اهل مطالعه و پژوهش است، در ارتباطات و حضور خود در شبکه‌های اجتماعی، حساب شده و گزیده عمل می‌کند. اگر نگاهی به فهرست شبکه‌ها و گروه‌هایی که در آن عضویت دارید بیندازید، به راحتی می‌توانید آن‌ها را حداقل به دو دسته تفکیک کنید: گروه‌هایی که در آن‌ها فعالیت می‌کنید و گروه‌هایی که فقط به‌عنوان یک عضو ناظر در آن‌ها حضور دارید. واقعاً چه قدر عضویت شما در تمامی این گروه‌ها مفید و یا حتی ضروری است؟

با اندکی تأمل و بررسی می‌توان آگاهانه از بسیاری گروه‌ها خارج شد و تنها عضویت در تعداد اندکی را باقی گذاشت. مطمئناً گروه‌هایی که اعضای ناشناس در آن‌ها عضویت دارند، تبلیغات ضداخلاقی و ضددینی در یادداشت‌های آن‌ها به چشم می‌خورد و نظرات و تصویرهای نامناسب به اشتراک می‌گذارند، گروه‌های مناسبی نیستند.

از زمانی که استفاده از گوشی‌های هوشمند فراگیر شد، دیگر کمتر کسی است که حداقل از یکی از شبکه‌های اجتماعی وایبر، واتس‌آپ، تلگرام، لاین، تانگو و... استفاده نکند. حالا دیگر بیشتر اوقات افراد را مشغول به کار با گوشی تلفن همراه می‌بینیم. دستگاه کوچکی که قرار بود به‌منظور برقراری تماس‌های ضروری از آن استفاده شود، حالا چنان مشغولیتی ایجاد کرده است که گویا پایانی برایش نمی‌توان تصور کرد. ما وارد روزگاری شده‌ایم که زندگی در آن بدون شبکه‌های اجتماعی، انگار چیزی کم دارد!

اگرچه اطلاعات جامعی درباره نحوه استفاده از شبکه‌های اجتماعی در ایران نداریم اما به نقل از غفاریان می‌توان این احتمال را در نظر گرفت که روند استفاده از این شبکه‌ها در ایران از روند کلی جهانی تبعیت می‌کند. براساس پیمایش‌هایی که «مؤسسه PEW» انجام داده است، ۷۳ درصد افراد دست‌کم از یکی از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند. این در حالی است که اکنون حدود ۴۲ درصد از افراد، از چند شبکه اجتماعی به‌طور هم‌زمان استفاده می‌کنند.

حال تصور بفرمایید بخواهیم نام این شبکه‌های اجتماعی را که جمعیت زیادی را به خود مشغول کرده‌اند، شبکه‌های ویرانگر بگذاریم! پس با یک حساب سرانگشتی دیگر چیزی از جامعه نمانده است. شما فکر کنید کمتر از ۳۰ درصد دیگر جامعه هم با دیدن این ویرانگری نابود می‌شوند و تمام!

با اندکی
تأمل و
بررسی
می‌توان
آگاهانه از
بسیاری
گروه‌ها خارج
شد و تنها
عضویت در
تعداد اندکی
را باقی
گذاشت

شبکه‌های
اجتماعی
یکی از ابزار
مهم تبادل
اطلاعات
هستند و
ما ناچار به
قبول این
واقعیت
هستیم.
اما اینکه
چگونه
بتوانیم
این فضا را
به فرصت
تبدیل و از
امکانات آن
بهره‌برداری
مناسب
کنیم، به
هنر ما در
چگونگی
استفاده
از این
شبکه‌ها
بستگی
دارد

فضای مجازی جویای حال یکدیگر می‌شوند، از جمله فرصت‌هایی است که شبکه‌های اجتماعی ایجاد کرده‌اند. گروه‌های دیگری نیز کم‌وبیش در شبکه‌های اجتماعی در حال شکل‌گیری هستند که بنا به ذاتاً اعضای گروه به فعالیت‌های هنری و یا مطالعات اجتماعی می‌پردازند و انتخاب ماندن یا ترک گروه توسط اعضا به میزان استفاده از اطلاعات گروه بستگی دارد.

دکتر احسان پوری معتقد است: «فناوری به همان اندازه که فرصت است، تهدید هم هست. امروزه ظهور فناوری‌های جدید، شرایط متفاوتی را به وجود آورده است. شبکه‌های اجتماعی یکی از ابزار مهم تبادل اطلاعات هستند و ما ناچار به قبول این واقعیت هستیم. اما اینکه چگونه بتوانیم این فضا را تبدیل به فرصت و از امکانات آن بهره‌برداری مناسب کنیم، به هنر ما در چگونگی استفاده از این شبکه‌ها بستگی دارد. به‌ر حال فرصت یا تهدید بودن شبکه‌های اجتماعی به فرهنگ استفاده صحیح یا غیر صحیح افراد جامعه برمی‌گردد. افراد هم می‌توانند از این شبکه‌ها بهترین استفاده ممکن را ببرند و هم می‌توانند با به‌کار نداشتن راهکار صحیح استفاده از شبکه‌های اجتماعی، در جهت آسیب‌پذیری از آن گام بردارند.

* منابع

۱. جوانمرد، بهروز (۱۳۹۱). آسیب‌های شبکه‌های اجتماعی مجازی بر فرهنگ ملی در پرتو نظریه معاشرت‌های ترجیحی. مجموعه مقالات دومین همایش ملی آسیب‌های اجتماعی ایران. تهران: اردیبهشت‌ماه.
۲. غفاریان، متین (۱۳۹۳). «وقتی از شبکه‌های اجتماعی حرف می‌زنیم از چه حرف می‌زنیم؟» مهرنامه. شماره ۳۶. تیرماه.
۳. پوری، احسان (۱۳۹۳). نشست شبکه‌های اجتماعی. دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی رسانه‌ها. مردادماه.

اعضای ناشناس با پروفایل‌های تقلبی به سادگی می‌توانند به اطلاعات شخصی شما دست یابند و بیم آن می‌رود که عضویت در چنین گروه‌هایی برای شما در دسر ساز شود.

جوانمرد در پژوهش خود به این موضوع اشاره می‌کند که با فناوری نباید از طریق حذف آن مبارزه کرد که مصداق آن آب در هاون کوبیدن است. یکی از تدابیر مطلوب برای مصون ماندن از آسیب‌های احتمالی شبکه‌های اجتماعی، افزایش آگاهی و اطلاعات افراد و آموزش تهدیدهای بالقوه در چنین فضایی با گفتمان و ادبیات مناسب جامعه ایرانی است. این تمهید لزوماً مبارزه نیست، بلکه هدایت و نظام‌مند کردن ذائقه آن بخش از شهروندان متمایل به بهره‌گیری از این ابزار مطابق با ارزش‌های رسمی و حاکم بر جامعه اسلامی - ایرانی است.

ضرورت گسترش فضاهای مجازی، دسترسی به انواع فناوری و تسهیل ارتباطات و تبادل اطلاعات بر کسی پوشیده نیست. نسلی که با حجم عظیمی از فناوری‌ها روبه‌روست، به سواد اطلاعاتی نیازمند است؛ ابزاری که بتواند به کمک آن گزینش کند و آگاهانه پیش برود. اخبار و اطلاعاتی را که سریع و آزادانه منتشر می‌شود، تحلیل کند و در واقع اخبار ضد و نقیضی را که در این فضاها منتشر می‌شوند، نقد کند و نگاهی عمیق‌تر به مسائل اجتماعی داشته باشد. پردازش و پایش اطلاعات همانند یک پردازشگر عظیم سبب ایجاد خرد جمعی می‌شود.

البته مسلم است که هدف از شکل‌گیری گروه‌ها در شبکه‌های اجتماعی، همیشه به‌منظور انتشار اطلاعات نیست. گروه‌های آموزشی که به‌منظور تبادل مباحث آموزشی و درسی در این شبکه‌ها شکل می‌گیرند یا گروه‌های کوچک دوستان و اقوامی که از یکدیگر دورند و با حضور در این